

Аркушина Є.І.
*студентка філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК СУЧАСНИХ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Розгляд даної теми доречно буде розпочати із аналізу наданого Константинополем Томосу про автокефалію Православної Церкви України, відбулося 5 - 6 грудня 2019 року в патріаршому храмі Юрія Переможця на Фанарі. Це стало однією із найзначущих історичних подій, яка дала початок потенційно одній із найбільших Церков Вселенського Православ'я.

Насамперед, Томос дійсно надає автокефалію, а не автономію у певних межах. Тобто йде мова про те, що Православна Церква України стає повністю незалежною та самостійною. Це варто відзначити тому, що одразу після підписання документу з'являлась інформація від прихильників Московського Патріархату про те, що це лише автокефалія, до того ж, неканонічна [1].

При цьому, не можна не врахувати те, що даний документ також містить і нові підходи до вирішення питань, які могли з'явитись і у результаті рішень Всеправославного собору 2016 року, так і подій, що були до та після нього. Також було враховано досвід інших Церков у своїй внутрішній організації.

Зазначимо те, що положення Томосу в жодному випадку не є теоретичними, більш того, без їх чіткого виконання саме існування ПЦУ може стати під загрозу. «На усіх цих умовах, наша Свята Христова Велика Церква благословляє і проголошує Православну Церкву України Автокефальною» [2].

Окрім цього, цікавим та актуальним до розгляду в контексті цієї теми є ставлення української влади до релігійної теми у різні

часи незалежності. Не секрет, що вона намагалася вирішити церковне питання в Україні протягом багатьох років. Президент Кравчук сильно співчував незалежності Української Церкви від Москви. Леонід Кучма у другій каденції також зацікавився цим питанням.

На думку релігієзнавців, святкування 2000-річчя Різдва Христового стало поворотним моментом для другого президента України. Саме тоді на саміті в Єрусалимі Кучма був одним. Питанням автокефалії займався також Віктор Ющенко. Він навіть запросив Патріарха Варфоломія до Києва в 2008 році. За словами інформованих осіб, Україна була буквально за крок від церковної незалежності. Проте Росія взяла дипломатичні канали і зуміла зірвати надання Томосу Україні.

Віктор Янукович був єдиним президентом України, який не сприяв незалежності церкви. Однак це не означає, що він не мав власної релігійної політики. Він також хотів вирішити питання про відокремлення православ'я, але за російським сценарієм вигнати всіх у Московський патріархат.

П'ятий Президент України не став винятком серед інших. За словами самого Порошенка, протягом декількох років на вищому рівні відбувалися переговори, приховані від очей сторонніх. Це дуже схоже на правду, тому що якби це було відомо широкому колу людей, то навряд чи ми змогли б дістатися до фінішу.

З публічних виступів Президента та його підлеглих стає зрозуміло, що гру грали на високих сценах. Те, що вдалося переконати Вселенський Патріархат і Синод офіційно прийняти апеляцію, вже є досягненням дипломатії. Більше того, поїздки Російської Православної Церкви до інших місцевих церков свідчать про те, що вони не знали про переговори між Києвом і Константинополем [3].

Українська влада активно співпрацює з місцевими церквами. І в цьому немає нічого дивного або незаконного. Противник церковної незалежності постійно наполягає на отриманні

державних договорів у церковних справах. Однак це свідомо маніпуляція, влада не наважується ставити під сумнів внутрішнє церковне життя, вчення, канони, догмати або ритуальні практики. Держава в особі Президента і дипломатичного корпусу лише сприяє налагодженню контактів між окремими релігійними організаціями в Україні та іноземними центрами, маючи на це право. Достатньо ознайомитись зі статтю 30 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», щоб перейти до того, що держава має право здійснювати політику саме в цьому напрямку:

«Сприяння участі релігійних організацій у міжнародних релігійних рухах, форумах, ділових контактах із міжнародними релігійними центрами та зарубіжними релігійними організаціями» [4].

У боротьбі за Україну, нинішня Росія змагається не за «європейське коріння» вже хоча б тому, що у Росії це зараз геть не в тренді. Опинившись у «геополітичній самотності», Росія не залишає імперську мрію. Навіть більше: ця самотність лише посилює бажання країни повернути собі велич. І тут православ'я стає заручником геополітичних ігор.

Щодо України, вона не є найкращим варіантом для поглинання. Справа в тому, що через розв'язання широкомасштабної війни Росія може опинитись у повній ізоляції світової спільноти. Окрім цього, є ще й інший фактор: внаслідок розпочатої Росією гібридної війни, український народ все більше згруповується та стає готовим захищати свою свободу із зброєю у руках.

Існує думка про те, що існування незалежної церкви в Україні, її автокефалія набагато простіше сприймалися б російською свідомістю, якби державний та церковний центр України знаходився у будь-якому місті нашої країни, окрім Києва. Це пояснюється тим, що кожна імперія завжди намагається приписати собі досить почесне походження. Москва тут не слугує виключенням, оскільки приписувала собі

походження від хрестителя Русі київського князя Володимира.

Ідея Київського Патріархату шокувала російську самосвідомість. Проголошувалися звинувачення у «самозванстві» - історичному та канонічному. Закладалась думка про те, що Київський Патріархат - яскрава ілюстрація того, як далеко сучасна Україна відійшла від загальних традицій Київської Русі. Не останню роль тут зіграла і анафема на митрополита Філарета, що стала символічним прокляттям усіх претензій України на Київську спадщину.

На сьогодні Українське православ'я по багатьом параметрам залишається православ'ям пострадянським. Тут йде мова про те, що люди ще не здатні прийняти виклик християнської свободи та взяти всю відповідальність на себе, натомість залишається традиція перекладати цю відповідальність за свої вчинки та навіть життя і здоров'я на людей, що наділені вищим церковним саном. Окрім цього, існує ще й проблема серед представників священства, які все ще надто часто готові мовчати, вбачаючи соціальну несправедливість: необмежену владу олігархів та безправ'я бідних.

Православна церква в Україні не повинна обслуговувати чи то «русский мир», чи навпаки ідею радикального націоналізму, який намагається перетворити церкву на «колективного політрука».

Завдання Українського Православ'я інші:

1) Модернізувати (не виходячи за межі православної традиції)

2) Повернути християнські смисли сучасній європейській культурі. Це означає дійсно стати Церквою ХХІ століття, такою, яка вийде з культурного гетто «православної»

субкультури та стане культуроутворюючим інститутом суспільства.

Церква має стати одночасно святою і відкритою суспільству, універсальною та національною, єдиною і, в той же час, достатньо децентралізованою, ієрархічною і соборною, що

поєднує вірність традиції з готовністю говорити з людьми сучасною мовою [5].

Сьогодні в Україні багато конфліктних ситуацій, пов'язаних з релігійним життям: віруючі - атеїсти, традиційні церкви - харизматичні рухи, православні - католики, євреї - мусульмани тощо, що говорить про те, що релігія часто використовується у політичних, фінансових та інших корисливих інтересах. Для вирішення цих проблем необхідно підвищувати освіту населення, сприяти толерантності до тих, хто думає інакше;

З приводу останніх подій, що пов'язані із отриманням Томосу про автокефалію та створенням ПЦУ, варто зазначити те, наразі тема залишається достатньо дискусійною, оскільки такий досвід в принципі є новим для нашої країни та церкви. Цікавим також є і той факт, що переважна більшість людей, які вважають себе віруючими не розуміє різниці між ПЦУ, РПЦ в Україні, колишніми УПЦ КП та УАПЦ. Тобто проблемою наразі є донесення достовірної інформації про зміни, що відбуваються. Окрім цього, все більш актуальною є залежність як новоствореної церкви, так і існуючих до того, під політичного курсу України.

Список використаних джерел:

1. Горбик С. Томос про автокефалію Православної Церкви України. Аналітичний огляд [Електронний ресурс] / Сяргей Горбик. - 2019. - Режим доступу: <https://site.ua/syargey.gorbik/17341/>.

2. Текст Томосу про автокефалію [електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://cerkvarium.org/dokumenty/tserkovni/tomos-pro-avtokefaliyu-pravoslavnoji-tserkvi-ukrajini>

3. Горєвой Д. Українська автокефалія: активність нашої дипломатії [електронний ресурс] // Релігійно-інформаційна служба України. - 2019. - Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/71557/

4. Закон України про свободу совісті та релігійні організації [електронний ресурс]. - 1991. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

5. Драбинко О. Українська Церква: шлях до автокефалії / Олександр Драбинко. - Київ: Дух і літера, 2019. - 684 с.